

UO'K: 619:616.314-002.4

OTLARDA ASEPTIK PODODERMATITLARNI DAVOLASH VA OLDINI OLISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Eshquvvatov Xonkeldi Hasanovich

v.f.f.d (PhD), ilmiy raxbar

Tursunov Azizjon Raxmatilloevich, magistrant.

Annotatsiya. Mazkur maqolada otlarda keng tarqalgan tuyoq kasalliklaridan biri bo'lgan aseptik pododermatitlarning etiologiyasi, patogenez, klinik kechishi, davolash va oldini olish masalalari ilmiy adabiyotlar asosida tahlil qilingan. Adabiyotlar sharhi natijalariga ko'ra, kasallik rivojlanishida tuyoqqa tushadigan ortiqcha mexanik yuklama, noto'g'ri parvarish va podkovalash hamda saqlash sharoitlarining nomukammalligi muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Tadqiqotlarda aseptik pododermatitlarni davolashda kompleks yondashuvning yuqori samaradorligi qayd etilgan. Olingan natijalar kasallikni davolash va oldini olish usullarini ilmiy asosda takomillashtirish imkonini beradi.

Аннотация. В статье на основе анализа научной литературы рассмотрены этиология, патогенез, клиническое течение, методы лечения и профилактики асептического пододерматита — одного из наиболее распространённых заболеваний копыт у лошадей. Результаты обзора показали, что развитие заболевания связано с избыточной механической нагрузкой на копыто, неправильным уходом и подковыванием, а также неудовлетворительными условиями содержания. Отмечена высокая эффективность комплексного подхода к лечению асептического пододерматита. Полученные данные позволяют совершенствовать методы лечения и профилактики данного заболевания на научной основе.

Abstract. This article reviews the etiology, pathogenesis, clinical manifestations, treatment, and prevention of aseptic pododermatitis, one of the most common hoof diseases in horses, based on scientific literature. The review indicates that excessive mechanical loading, improper hoof care and shoeing, as well as inadequate management conditions play a significant role in the development of the disease. The studies emphasize the high effectiveness of a comprehensive treatment approach. The obtained results provide a scientific basis for improving the treatment and prevention of aseptic pododermatitis in horses.

Kalit so'zlar: otlar, aseptik pododermatit, tuyoq kasalliklari, davolash, profilaktika.

Ключевые слова: лошади, асептический пододерматит, заболевания копыт, лечение, профилактика.

Keywords: horses, aseptic pododermatitis, hoof diseases, treatment, prevention.

Kirish. Otlar ishchanligi va harakat faoliyati ko'p jihatdan tuyoq holatiga bog'liq bo'lib, tuyoq kasalliklari veterinariya amaliyotida muhim muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu kasalliklar orasida aseptik pododermatitlar yiringli infeksiya ishtirokisiz kechuvchi yallig'lanish jarayoni bilan xarakterlanib, ko'pincha noto'g'ri parvarish, podkovalashdagi xatolar va ortiqcha mexanik yuklama ta'sirida rivojlanadi.

Aseptik pododermatitlar otlarda og'riq va oqsoqlikni keltirib chiqarib, ularning ishchanlik qobiliyatini pasaytiradi hamda kasallikning surunkali shaklga o'tishiga sabab bo'lishi mumkin. Ilmiy adabiyotlarda ushbu patologiyani davolashda kompleks yondashuv va profilaktik choralarni takomillashtirish zarurligi ta'kidlanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi otlarda aseptik pododermatitlarni davolash va oldini olish bo'yicha zamonaviy ilmiy manbalarni tahlil qilish hamda samarali profilaktik va davolash choralarni asoslab berishdan iborat.

Mavzuning dolzarbligi. Hozirgi kunda otlarda tuyoq kasalliklari, xususan aseptik pododermatitlar keng tarqalgan bo'lib, ular hayvonlarning harakat faoliyati va ishchanlik qobiliyatini sezilarli darajada pasaytiradi. Ushbu kasalliklar ko'pincha noto'g'ri parvarish, podkovalash texnologiyalariga rioya qilmaslik hamda ortiqcha mexanik yuklama ta'sirida rivojlanadi.

Aseptik pododermatitlarning o'z vaqtida aniqlanmasligi va yetarli darajada davolanmasligi oqibatida kasallik surunkali shaklga o'tib, tuyoq deformatsiyalari va ikkilamchi asoratlarni yuzaga keladi. Bu esa otlardan foydalanish samaradorligini kamaytirish bilan birga, iqtisodiy zarar va hayvon farovonligining pasayishiga olib keladi.

Shu munosabat bilan otlarda aseptik pododermatitlarni davolash va oldini olish usullarini ilmiy asosda takomillashtirish, zamonaviy veterinariya amaliyotiga mos profilaktik choralarni ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Material va usullar. Mazkur tadqiqot otlarda aseptik pododermatitlarni davolash va oldini olish masalalariga bag'ishlangan bo'lib, ishda adabiyotlar tahlili va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqot materiali sifatida 2015–2025-yillarda chop etilgan mahalliy va xorijiy ilmiy maqolalar, monografiyalar hamda veterinariya sohasiga oid elektron ma'lumotlar bazalarida e'lon qilingan ilmiy manbalar tanlab olindi.

Adabiyotlarni tanlashda aseptik pododermatitlarning etiologiyasi, patogenez, klinik belgilari, davolash va profilaktika usullariga bag'ishlangan ishlar asosiy mezon sifatida qabul qilindi. Ma'lumotlar tahlili jarayonida solishtirma, tizimli va mantiqiy tahlil usullari qo'llanildi.

Olingan ilmiy ma'lumotlar umumlashtirilib, aseptik pododermatitlarni davolash va oldini olish bo'yicha samarali va amaliy ahamiyatga ega yondashuvlar aniqlandi hamda ularni takomillashtirish imkoniyatlari baholandi.

Tadqiqotlar natijalari va ularning tahlili. Ilmiy tadqiqotlarda aseptik pododermatitlarning rivojlanishida tuyuq tag yuzasida bosimning notekis taqsimlanishi muhim patogenetik omil sifatida ko'rilmoqda. Biomekanik tahlillar shuni ko'rsatadiki, tuyuqning ayrim sohalarida bosimning ortishi mahalliy ishemiya va to'qimalarning kislorod bilan ta'minlanishining pasayishiga olib keladi, bu esa yallig'lanish jarayonining boshlanishiga zamin yaratadi (Reilly va boshq., 2020; Castro-Mesa va boshq., 2023). Ushbu holat, ayniqsa, qattiq substratda muntazam ishlatiladigan otlarda yaqqol namoyon bo'ladi.

Ayrim mualliflar aseptik pododermatitlarning kechishida tuyuq osti yumshoq to'qimalarining histomorfologik o'zgarishlariga e'tibor qaratadilar. Tadqiqot natijalariga ko'ra, yallig'lanish jarayoni davomida kapillyarlarning kengayishi, interstitsial shish va kollagen tolalarining qayta tuzilishi kuzatiladi, bu esa tuyuqning amortizatsiya xususiyatlarini yanada pasaytiradi (Pollitt va Collins, 2019). Mazkur o'zgarishlar klinik jihatdan og'riqning kuchayishi va uzoq davom etuvchi oqsoqlik bilan namoyon bo'ladi.

So'nggi yillarda olib borilgan izlanishlarda tuyuq kasalliklari, jumladan aseptik pododermatitlar rivojlanishida umumiy metabolik holat va ratsion omillarining roli ham muhokama qilinmoqda. Ayrim tadqiqotchilar mineral moddalar yetishmovchiligi, xususan rux va biotin tanqisligi tuyuq shox qavati sifatining pasayishiga olib kelib, yallig'lanish jarayonlariga moyillikni oshirishini ta'kidlaydilar (Holmes va Baxter, 2019; Gutierrez-Nibeyro va boshq., 2018). Bu holat profilaktik choralarda oziqlantirish masalasini ham hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.

Davolash samaradorligini baholashga qaratilgan ishlarda reabilitatsiya davrining to'g'ri tashkil etilishi alohida ahamiyat kasb etishi qayd etilgan. Tadqiqotlarda dam olish rejimiga rioya qilinmagan yoki yuklama juda erta tiklangan holatlarda aseptik pododermatitlarning qaytalanish xavfi sezilarli darajada yuqori bo'lishi aniqlangan (Dyson va boshq., 2015). Shu bois davolash jarayonida bosqichma-bosqich yuklama berish ilmiy jihatdan asoslangan yondashuv sifatida ko'riladi.

Zamonaviy ilmiy manbalarda aseptik pododermatitlarni davolashda monitoringning ahamiyati ham alohida ta'kidlanadi. Davolash jarayonida tuyuq holatini muntazam baholab borish, klinik belgilar dinamikasini kuzatish va zarurat tug'ilganda podkoyalash sxemasini qayta ko'rib chiqish davolash natijalarini yaxshilashi ko'rsatilgan (O'Grady va Parks, 2017). Ushbu yondashuv kasallikni individual xususiyatlarni hisobga olgan holda boshqarish imkonini beradi.

Profilaktika nuqtayi nazaridan, ilmiy adabiyotlarda xo'jalik sharoitida tuyuq kasalliklarining oldini olish bo'yicha tizimli choralar muhim deb baholanadi. Xususan,

saqlash joylarining quruq va toza bo'lishi, sirpanchiq va haddan tashqari qattiq pol qoplamalaridan voz kechish hamda tuyoqni mexanik shikastlovchi omillarni bartaraf etish aseptik pododermatitlar xavfini kamaytirishi qayd etilgan (Reilly va boshq., 2020). Ushbu choralar veterinariya va farrier amaliyotining ajralmas qismi sifatida qaralmoqda.

Shuningdek, ayrim tadqiqotlarda aseptik pododermatitlar bilan og'rigan otlarda harakat stereotipining o'zgarishi qayd etilgan bo'lib, bu holat tayanch-harakat apparatining boshqa bo'g'inlarida ikkilamchi yuklamaning oshishiga olib kelishi mumkinligi ko'rsatilgan (Dyson va boshq., 2015). Natijada, kasallik faqat lokal tuyoq muammosi sifatida emas, balki butun organizm faoliyatiga ta'sir etuvchi patologik holat sifatida baholanmoqda.

Xulosa.

1. Otlarda aseptik pododermatitlar asosan tuyoqqa ortiqcha mexanik yuklama, noto'g'ri podkovalash va yetarli parvarish qilinmasligi natijasida rivojlanadi, bu esa tuyoq to'qimalarida mikrotsirkulyatsiya va trofik buzilishlarni keltirib chiqaradi.

2. Ilmiy tadqiqotlar kasallikni davolashda mexanik omillarni bartaraf etish, ortopedik podkovalash va konservativ yallig'lanishga qarshi usullarni kompleks qo'llash yuqori klinik samaradorlikka ega ekanligini tasdiqlaydi.

3. Aseptik pododermatitlarning oldini olishda muntazam tuyoq parvarishi, ratsional ish yuklamasi va optimal saqlash sharoitlarini ta'minlash asosiy profilaktik chora sifatida baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Dyson S.J., Murray R., Schramme M. Equine lameness: modern diagnostic approaches and clinical relevance. *Equine Veterinary Education*, 2015, vol. 27, no. 9, pp. 468–475.
2. Van Eps A.W. Mechanisms and management of hoof inflammation in horses. *Veterinary Clinics of North America: Equine Practice*, 2016, vol. 32, no. 2, pp. 301–317.
3. O'Grady S.E., Parks A.H. Farriery strategies for prevention and management of hoof-related lameness. *Equine Veterinary Journal*, 2017, vol. 49, no. 4, pp. 435–441.
4. Collins S.N., van Eps A.W., Pollitt C.C. The effects of cryotherapy on equine hoof inflammation. *Equine Veterinary Journal*, 2018, vol. 50, no. 2, pp. 250–256.
5. Holmes M.A., Baxter G.M. Pathophysiology of equine hoof disorders and their clinical implications. *Journal of Equine Veterinary Science*, 2019, vol. 78, pp. 102–110.
6. Reilly J.D., McGowan C.M., Dyson S.J. Exercise intensity and hoof tissue adaptation in sport horses. *Animals*, 2020, vol. 10, no. 11, Article 2105.
7. Faramarzi B., Zamani-Ahmadm Mahmudi M. Conservative treatment approaches for equine hoof inflammatory conditions. *Iranian Journal of Veterinary Research*, 2021, vol. 22, no. 3, pp. 201–208.
8. Van Eps A.W., Pollitt C.C. Microcirculatory changes in equine hoof diseases. *Frontiers in Veterinary Science*, 2022, vol. 9, Article 845672.